ניתנו ליכתב או לא ניתנו ליכתב. פי׳ משום דסתם קנין לכתיבה עומד שמא משום הכי ניתנו ליכתב דכי קנו מידו דמי וקשה דמאי קפריך מההיא דאין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם הא מדעת שניהם כותבין דלמא הכי קאמר הא מדעת שניהם כשאומר לו לכתוב וקמ״ל דאין כותבין בשמתא והיה מפרש רבי דמשמע ליה להש״ס אין כותבין אלא מדעת שניהם היינו בידיעת שניהם ששניהם נתרצו בדבר בידעו גמר הפסיקה אבל לא ידעו בכתיבה דומיא דהך דלעיל מייה כותבין שטר לווה אע״פ שאין מלוה עמו דהיינו אע״ג דאין יודע עכשיו מן הלוואה כלום וכותבין שטר למוכר אע״פ שאין לוקח עמו דהיינו אע״פ שאין הלוקח יודע במקח כלום ואין כותבין שטרי אירוסין אלא מדעת שניהם מדעת גמר הפסיקה הא מדעת שניהם כותבין אף בלא ידיעת השטר נמי (ו): **הכא** במאי עסקינן בשקנו מידו. הוה מלי לשנויי בדכתב ליה ור״ח ור״ת מפרשים ניתנו ליכתב ניתנו לגבות ע״י כתיבה דווקא או לא ניתנו ליכתב שאף בלא כתיבה תקנו לה קנין אימיביה הפיקפיקן היו כותבין מדקתני כתיבה ש״מ בעי כתיבה דלא קני באמירה בלא כתיבה ואין כותבין שטרי אירוסין ונשואין נמי מדקתני כתיבה ש״מ בעי כתיבה דלא קני באמירה בלא כתיבה והשתא לא גרסינן הא מדעת שניהן כותבין וברוב ספרים אינו ת״ש והיא ניזונת מנכסים משועבדים אלמא דכותבין דאי אין כותבין אמאי הוה גביא ממשעבדי דס״ד דכך הוא רגילות כל שעה לכתוב לה ומשני בשקנו מידו כלומר דבלא כתיבה יכולין לגבות מן המחוברין והכא כך אירע הדבר שהקנה לה: **רבה** ורבינא אמרי מקודשת. תימה דלרבינא דאמר מקודשת מיבעי ליה לאוקמה להיא דאין כותבין שטרי אירוסין בשטרי פסיקתא ואם כן מאי קמיבעיא ליה נעיל דברים הללו ניתנו ליכתב תפשוט ליה מהך: **תא** שמע מתו בנותיהם נזונות. תימה אמאי לא מייתי הך מעיקרא מקמי דמייתי היא דהפקפקין דהיא נשמת תחלה במשנתנו וי״ל שכן דרך הש״ס משום דאי הוה מייתי הך מעיקרא והוה משני בשקנו מידו תו לא הוה מצי למפרך מההיא דהפקפקין דאיכא לאוקמה נמי בשקנו מידו): **הב״ע** בשקנו מידו. כפ׳ המזקין (גיטין דף נא. ופס) מוקי לה

כי פליגי אליבא דרבי ישמעאל רבי יוחנן ברבי ישמעאל וריש לקיש עד כאן לא קאמר רבי ישמעאל התם אלא דשייך ליה לשיעבודא דאורייתא אבל הכא לא שייך שיעבודא דאורייתא גופא אמר רב גידל אמר רב (ז)[א]כמה אתה נותן לבנך כך וכך וכמה אתה נותן לבתך כך וכך עמדו וקידשו קנו הן הן הדברים הנקנים באמירה אמר רבא מסתברא מילתא דרב בבתו נערה דקא מטי הנאה לידיה אבל בוגרת דלא מטי הנאה לידיה לא והאלהים אמר רב אפילו בוגרת דאי לא תימא הכי אבי הבן מאי הנאה אתא לידיה אלא בההיא הנאה דקמיחתני אהדדי גמרי ומקני להדדי א״ל רבינא לרב אשי דברים הללו ניתנו ליכתב או לא ניתנו ליכתב [ב]א״ל לא ניתנו ליכתב איתיביה [ג]הפקחין היו כותבין על מנת שאזון את בתך חמש שנים כל זמן שאת עמי מאי כותבין אומרים וקרי ליה לאמירה כתיבה אין והתנן [ד]הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסייך ותני ר׳ חייא האומר לאשתו ת״ש [ה]אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם הא מדעת שניהם כותבין מאי לאו [ו]שטרי פסיקתא לא שטרי אירוסין ממש כדרב פפא ורב שרביא דאיתמר [ז]כתבו לשמה ושלא מדעתה [ח]רבה ורבינא אמרי מקודשת [ט]רב פפא ורב שרביא אמרי אינה מקודשת תא שמע [י]מתו בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין והיא ניזונת מנכסים משועבדים מפני שהיא כבעלת חוב הכא במאי עסקינן [יא]בשקנו מידו אי הכי בנות נמי בשקנו לזו ולא קנו לזו ומאי פסקא איהי דהואי בשעת קנין מהני לה קנין בנות דלא הוו בשעת קנין לא מהני להו קנין מי לא עסקינן דהואי בשעת קנין והיכי דמי כגון דגרשה ואהדרה איהי דליתא בתנאי ב״ד לא מהני להו קנין דאיתנהו בתנאי ב״ד לא מהני להו קנין מגרע גרעי אלא בנותיו היינו טעמא כיון דאיתנהו בתנאי ב״ד אימר צררי אתפסינהו: לא יאמר הראשון: אמר רב חסדא [יב]זאת אומרת בת אצל אמה ממאי דבגדולה עסקינן דלמא בקטנה עסקינן ומשום מעשה שהיה דתניא מי שמת והניח בן קטן לאמו יורשי האב אומרים יהא גדל אצלנו ואמו אומרת יהא בני גדל אצלי מניחין אותו אצל אמו ואין מניחין אותו אצל ראוי ליורשו מעשה היה ושחטוהו [יג]ער״ה אם כן ליתני למקום שהיא מאי

כי פליגי כו׳. כלומר הא דמוקמת ריש לקיש כבן נגס ולא כר׳ ישמעאל ליתא דאמר לך ר״ל אנא אפילו לרבי ישמעאל קא פליגנא אדרבי יוחנן: ערב שיעבודא דאורייתא: **אבל הכא.** פלוגי מייב ליכא שיעבודא דאורייתא: **דקא מטי הנאה לידיה.** כסף קדושיה לאביה: **אבי הבן.** אביו של חתן: **ניתנו ליכתב.** נתנו חכמים כתיבה לדבר אם באו להחתים עדים בדברים הללו שהן בלא קנין: **לא ניתנו ליכתב.** דלא ליטרוף ממשעבדי וכיון דליכא קנין לא משתעבדי נכסי: **שטרי אירוסין ממש.** שטר שמקדש בו את האשה הרי את מקודשת לי כותב בשטר ומוסר לה ואשמעינן דצריך לכתוב על פיה כדרב פפא ורב שרביא דאמרי כתבו בלא מדעתה אינה מקודשת: **שהיא כבעלת חוב.** ואי לא דנקיטא שטר מי טרפא ממשעבדי: **מאי פסקא.** בתמיה. וכי דבר פסוק הוא לחכמים שקונין לבת האשה ולא לבנות ששנו סתם במשנה בנותיהן ניזונות מבני חורין והיא ניזונת ממשועבדים: **מי לא עסקינן בו׳.** וכי אי אפשר שיהו אף הבנות בשעת קנין כגון דגרשה ואהדרה וכתב לה התנאים הללו ואפילו הכי תנן סתמא בנותיהן ניזונות מבני חורין ולא ממשועבדים: **כתנאי ב״ד.** בן נוקבן דיהויין ליכי מינאי כו׳: **מינרע נרעי.** בתמיה: **צררי אתפסינהו.** לפני מותו מסר להם לרורות כספים למזונותיהן: **ואם אומרים הכא אלא אם.** דקתני למקום שאמה ולא קתני לבית אחיה למדנו שכן הוא הדין שתגדל הבת אצל אמה ובת הניזונת מן הבנים זכין אותה בבית אמה ואין כופין אותה לדור אצלם: **דלמא בקטנה עסקינן.** ומשום הכי לא קתני בת אצל אחין: **משום מעשה שהיה.** [ואיכא למימר נמי שמא] יהרגוה בשביל לירש עיסור נכסים שלה. אבל גדולה דלא חיישינן לרציחה אימא לך דתשב אצל אחיה: **אם כן.** דיש חילוק בין גדולה לקטנה: **ניתני מוליך לה מזונות למקום שהיא.** דמשמע לגדולה במקום שהיא ולקטנה במקום שהיא: מאי

נמי בשקנו מידו וההיא דהמקבל עליו לזון בן אשתו ובת אשתו בשלא קנו מידו אייבי ולפי מאי דמשמע בגיטין דלמאן דלא בעיא אלא קלוניין אתי שפיר הך דהיא ניזונת מנכסים משועבדים אפילו דלא קנו מידו מצינו לאוקמה ההיא דתמצה גוזה מן המחוברין [לעיל נא:] כשאין שם קנאה: **אימר צררי אתפסינהו.** פירש״י ז׳ המזקין (דף מח:) תנן אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם ומפרש ר״ל בגמ׳ (שם נ:) טעמא לפי שאין כתובין פירות והיינו טעמא נמי למזון הבנות והכא מפרש טעמא משום אימר לצרי אתפסה וי״ל דאיצטריך טעמא לפי שאין כתובין היכא שהודה האב שלא התפיס לצרי ועוד תימה לרבי דהכא משמע דמתפיס לצרי לקטנה ולקמן בפ׳ בתרא (דף קז.) אמר שמואל אין פוסקין מזונות לאשת איש מ״ט רב זביד אמר אימר צררי אתפסה רב פפא אמר חיישינן שמא אמר לה לאי מעשה ידיך במזונותיך מאי ביניייהו איכא בינייהו קטנה ופקחה פי׳ לרב זביד לא חיישינן לצרי לקטנה לא מתפיס ותירץ רבי דודאי לענין דלא גבי ממשעבדי לא חיישינן כי התם אבל הכא למיגבי ממשעבדי אמרינן עוד תירץ דהתם כשהלך למדינת הים מייבי ואינו חושש להתפיסה לצרי דמעלה בדעתו שתהא לה ואוכלת וכשיחזור יפרע אבל הכא דמיית אתפסה לצרי עוד תימה לרבי כיון דהיינו טעמא דלא גבו בנות ממשעבדי משום דכיון דאיתנהו בתנאי ב״ד אימר אתפסינהו לצרי כתובה נמי מהאי טעמא לא תגבי ממשעבדי ותירץ רבי דטפי מתפיס לצרי לבתו כדאמרינן לעיל בפרק נערה (דף מג. ופס) לענין הרווחה דבתו עדיפא ליה ואמרתי לפני רבי דמשמע הכא דבת אשתו אי הוה גובה בתנאי ב״ד לא היתה גובה ממשעבדי דהוה חיישינן להתפיס לצרי אע״ג דלא ניחא ליה בהרווחה ואמר לי רבי דודאי הוה מצי למימר בתה לא ניחא ליה בהרווחה בתו ניחא ליה אלא איצטריך טעמא דתנאי ב״ד שאם פסקה עמו לזון את בתה מחיים דאז לא אכלה בתנאי ב״ד א״כ לאחר מיתה ולאחר שתגבר היתה גובה ממשעבדי דלא חיישינן לצרי אלא היכא דאיכא תרי טעמי דאכלה בתנאי ב״ד וניחא ליה בהרווחה ובהאי שיעורא מיתרצא נמי ההיא פירכא דלקמן משום דצרי לקטנה לא מתפיס עוד תירץ דס״ק כיון דאיתנהו בתנאי ב״ד פי׳ שכל כך יפה כחה שהקנה לה אע״ג דאיתנהו בתנאי ב״ד ודאי איכא למיחש לצרי ובהאי שיעורא מתורצין לגמרי כל הנך פירכי הניין דגיטין וההיא דקטנה והיא דכתובה. מ״ר: ולא

ואהדרה. ופקקה עמו תנאים הללו, דהא מתני׳ סתמא תנן (שם). כיון דאיתנהו בתנאי ב״ד. והוא נמי קנו מידו מתן לב להשלים מוקה, אימר צררי. של מעות התפיסה ממותו להיות בידה לזון מסם (שם).

עין משפט נר מצוה

ח א ב מיי׳ פכ״ג מהל׳ אישות הלכה יג ופ״ו מהל׳ זכיה ומתנה הלכה יז סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ נא:

ט ג ד מיי׳ פכ״ד מהל׳ מלוה ולוה הלכה ו סמג עשין לד טור אה״ע סס:

י ה מיי׳ פ״ג מהל׳ אישות הלכה ד סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ לב סעיף ח:

יא ו מיי׳ פכ״ג שם הל׳ יח טוש״ע אה״ע סי׳ קיד סעיף ד:

יב ז מיי׳ פכ״ח שם הל׳ יח סמג לאוין פח טוש״ע אה״ע סי׳ פב סעיף ז:

הגהות הב״ח

(ו) תוס׳ ד״ה ניתנו הד״ל עכ ד״ה הכא:

תוספות רי״ד

אמר ר״נ א״ר כמה אתה נותן לבתך כך וכך וכמה אתה נותן לבנך כך וכך עמדו וקדשו הן הן הדברים הנקנים באמירה אמר רבא מסתברא מילתא דרב בבתו נערה דקמטי הנאה לידיה אבל בוגרת לא והאלהים א״ר אפילו בבוגרת דאלת״ה אבי הבן מאי הנאה קאתי לידיה אלא בההיא הנאה דמתחתני אהדדי גמרו ומקנו אהדדי (פי׳ הרב על מימרת והב״ע כגון דא״ל מנה אני חייב לך בשטר דדוקא הכא דאיכא למימר בההיא הנאה דקא מתחתני אהדדי גמרו ומקנו בלא קנין אבל בשאר דברים אין אדם יכול לחייב עצמו באמירה ואע״ג דא״ל א״ע ואינו משתעבד אלא אם קנו מידו) א״ל רבינא לר״א דברים הללו ניתנו לכתוב או לא. פי׳ אם אומר החתן לפני העדים כתבו לי שטר על הנכסים שנדר חמי לתת לבתו בפניכם כותבים לו או לא. א״ל לא ניתנו לכתוב פי׳ דא״ל (כזה) [דזה לא] קבילית עלוי דתישתרף ממשעבדי ומתוך כך לא אוכל למכור נכסי ועד שלא יאמר להן אין כותבים לו: ת״ש מתו בנותיו ניזונות מנכסי״ח והיא ניזונית מנכ״מ מפני שהיא כב״ח אא״ב דכתב לה היינו דניזונית מנכ״מ אלא אי אמרת דלא כ׳ לה אמאי ניזונית מנכ״מ הב״ע בשקנו מידו דסתם קנין לכתיבה עומד. אי הכי בנותיו נמי ומסיק איהי דליתא בתנאי ב״ד מהני לה קנין בנות דאיתנהו בתנאי ב״ד לא מהני להו קנין: מיגרע גרע בתמי׳ כיון דאיתנהו בתנאי ב״ד אימא צררא אתפסי׳: לא יאמר הראשון וכו׳. אר״ח זאת אומרת הבת אצל האם פי׳ בת הניזונית מן האחים זנין אותה בבית אמה ואין כופין אותה לדור אצלם ל״ש גדולה ל״ש קטנה. פי׳ מדלא קתני למקום שהיא סתם וקתני למקום שהיא אמה ש״מ כך הדין נותן שתדור עם אמה ולא עם אחיה בין אם היא קטנה בין אם היא גדולה: תניא מי שמת והניח בן קטן יורשי האב אומרים יהא גדל אצלנו והאם אומרת יהא גדל אצלי (ו) אין מניחים (אלא) אצל מי שהוא ראוי ליורשיו מעשה הי׳ ושחטוהו ע״ה

(ז) ל״ל מניחין אותו אצל אמו ואין מניחין אותו אצל מי שראוי ליורשו.

מסורת הש״ס

(א) [מ״ק יח: קדושין ט:], (ב) [לעיל קא:], (ג) לעיל פב., (ד) ב״מ קסו: קדושין ט:, (ה) קדושין ט: מח., (ו) [נקדושין איתא רבא וכן הועתק בכל הפוסקים], (ז) גיטין נא. כל הענין [לעיל קא:], (ח) ל״ל ערב הראשון והמדפיסים שלפנינו שגו בגאור הר״ת לגאונו בדבר שאין לו שייכות כלל להענין: (נכה״ר ובדפוסים אחרים איתא: ערב הפסח), (ט) [וע״ע תוס׳ יומות לא: ד״ה ת״ש כנסה],

גליון הש״ס

גמ׳ זאת אומרת בת וכו׳. עי׳ שיטה מקובצת בב״מ קב. ד״ה אר״א ז״ל בשם רב סעדיה גאון:

מוסף רש״י

הן הן הדברים הנקנים באמירה. בלא קנין, שהקידושין הן גמר הדבר, דבהיא האמה דקא מתחתני אהדדי גמרי ומקני (קדושין ט:). כל זמן שאת עמי. ולא אם תמות או תמותי או תגרשי (לעיל קא.). ותני ר׳ חייא האומר לאשתו. ולא תני כותב דמשמעינן דבאמירה בעלמא נמי סגיא בשאיה בלא שום קנין ומתיבה (לעיל פב.). מאי לאו שטרי פסיקתא. התנאים שבגיטים וממון שפוסקים זה לזה (קדושין ט:) אני תמן ואני כלה (דשב״ם ב״ב קסז:) ובאותן התנאים שהמעדים אין רשאין לכתוב עליהן שטר אלא מדעתם, דמיחה לה אביה בתנאה בשטר על פה ולא כתבוה בשטר (קדושין ט:). שטרי אירוסין ממש. כגון כתב מקודשת לי (שם) ונשואין. כתובה (דשב״ם ב״ב שם). כתבו לשמה ושלא מדעתה. לא ידעה בשנכתב (קדושין מח.) קודם הכתיבה לא נתנך לה ואמר כך הודיעה וקבלתה, ובגדולה קא, והוא הדין בקטנה ובערה לשמה ושלא מדעת אביה (שם ט:). רבא ורבינא אמרי מקודשת. טעמייהו מפורש בפ״ק (שם) מה יגיאה לה בענין כתיבה מדעתה שהרי בעל כתבה מגרשה, אף הויה כו׳, רב פפא ורב שרביא אמרי אינה מקודשת. מה יגיאה בענין בכתיבת הגט דעת מקנה, דהיינו בעל שמקנה את האשה לעצמה בגט זה, אף הויה בענין דעת מקנה והיא האשה שמקנה את עצמה לבעל בשטר זה (שם מח.). בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין. ולא משועבדים דתנן (גיטין מח:) אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, והיא. אותה הבת, מפני שהיא כבעלת חוב. שיש לה עליהן שטר מזונות (לעיל קא.). בשקנו מידו. דסתם קנין לכתיבה עומד (לעיל נא. גיטין נא.). אי הכי בנות נמי. דהוה לה מייני לימזון ממשעבדי, הואיל ונקנו מידו קא מייני (שם). ומאי פסקא. מאי דעתיה דתנא וכי פסקה למילתיה דסתם מאן דפסיק הכי קנו מידו לבת אשתו ולא קנו לבתו (שם). דלא הוו בשעת קנין. שעדיין לא נולדו (שם). מי לא עסקינן כו׳. כלומר ומי לא משמע נמי ממתני׳ כגון דהוו בתנאי בשעת קנין, והיכי דמי כגון דגרשה. לאחר שנולדו לו ממנה בנות,

מאי למקום שאמה שמעת מינה בת אצל האם לא שנא גדולה ולא שנא קטנה: לא יאמרו שניהם וכו': [א]ההוא גברא דאוגר ליה ריחיא לחבריה לטחינה לסוף איעתר זבין ריחיא וחמרא אמר ליה עד האידנא הוה טחיננא גבך השתא הב לי אגרא א"ל מיטחן טחיננא לך סבר רבינא למימר מתניתין לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כאחד אלא אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות א"ל רב עווירא מי דמי התם חד כריסא אית לה תרתי כריסתא לית לה הכא מצי א"ל טחון וזבין ואותיב [ב]ולא אמרן אלא דלית ליה טחינא לריחיא אבל אית ליה טחינא לריחיא כגון זו [ג]כופין אותו על מדת סדום: **מתני'** אלמנה שאמרה אי אפשי לזון מבית בעלי אין היורשין יכולין לומר לה לכי לבית אביך ואנו זנין אותך אלא זנין אותה ונותנין לה מדור לפי כבודה [ד]אמרה אי אפשי לזון מבית אבא יכולין היורשין לומר לה אם את אצלנו יש ליך מזונות ואם אין את אצלנו אין ליך מזונות אם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והן ילדים זנין אותה והיא בבית אביה: **גמ'** [ד]תנו רבנן [ה]משתמשת במדור כדרך שמשתמשת בחיי בעלה בעבדים ושפחות כדרך שמשתמשת בחיי בעלה בכרים וכסתות כדרך שמשתמשת בחיי בעלה בכלי כסף ובכלי זהב כדרך שמשתמשת בחיי בעלה שכך כתב לה [ו]ואת תהא יתבת בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מגר ארמלותיך בביתי תני [ז]רב יוסף [ח]בביתי ולא בבקתי אמר רב נחמן [ט]יתומים שמכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ש מדרבי אסי א"ר יוחנן [י]דא"ר אסי אמר ר' יוחנן [יא]יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו התם לא משתעבדי לה מחיים הכא משתעבדי לה מחיים אמר אביי [יב]נקיטינן מדור אלמנה שנפל אין היורשין חייבין לבנותו תניא נמי הכי [יג]מדור אלמנה שנפל אין היורשין חייבין לבנותו ולא עוד אלא אפילו היא אומרת הניחוני ואבננו משלי אין שומעין לה בעי אביי [יד]שיפצה מאי תיקו: אמרה אי אפשי: וליתבו לה כי יתבה התם מסייע ליה לרב הונא דאמר רב הונא [טו]ברכת הבית ברובה וליתבו לה לפי ברכת הבית ה"ג אמר רב הונא לשון חכמים ברכה לשון חכמים עושר [טז]לשון חכמים מרפא ברכה הא דאמרן עושר דתנן [יז]המוכר פירות לחבירו משך ולא מדד קנה מדד ולא משך לא קנה [יח]ואם היה פקח שוכר את מקומו מרפא דתנן [יט]לא ילעום אדם חטין ויניח על גבי מכתו בפסח מפני שמחמיצות ת"ר בשעת פטירתו של רבי אמר לבני אני צריך נכנסו בניו אצלו אמר להם הזהרו בכבוד אמכם נר יהא דלוק במקומו שולחן יהא ערוך במקומו יוסף חפני שמעון אפרתי הם שמשוני בחיי והם ישמשוני במותי: הזהרו בכבוד אמכם: דאורייתא היא דכתיב [כ]כבד את אביך ואת אמך אשת אב נמי דאורייתא היא דתניא [כא]כבד את אביך ואת אמך [כב]את אביך זו [כג]אשת אביך ואת אמך זו בעל אמך [כד]וי"ו יתירה לדבות את אחיך הגדול [כה]הני מילי [כו]מחיים אבל לאחר מיתה לא: נר יהא דלוק במקומו שולחן יהא ערוך במקומו מטה תהא מוצעת במקומה: מאי טעמא [כז]כל בי שמשי הוה אתי לביתיה ההוא בי שמשא אתאי שבבתא קא קריה אבבא אמרה אמתיה שתיקו דרבי יתיב כיון דשמע שוב לא אתא שלא להוציא לעז על צדיקים הראשונים: יוסף חפני שמעון אפרתי הם שמשוני בחיי והם ישמשוני במותי: סבור מינה בהדין עלמא הוא דקאמר כיון דחזו דקדים ערסייהו לערסיה אמרי שמע מינה לההוא עלמא הוא דקאמר והאי דאמר הכי דלא ליתבו מילתא הואי להו ועד האידנא נמי זכותו דרבי הוא דאהניא להו אמר להן [כח]לחכמי ישראל אני צריך נכנסו אצלו חכמי ישראל [כט]אמר להן אל תספדוני בעיירות והושיבו

[א] ההוא גברא דאוגר ליה ריחיא לחבריה לטחינה לסוף איעתר זבין ריחיא וחמרא אמר ליה עד האידנא הוה טחיננא גבך השתא הב לי אגרא א"ל מיטחן טחיננא לך סבר רבינא למימר מתניתין לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כאחד אלא אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות א"ל רב עווירא מי דמי התם חד כריסא אית לה תרתי כריסתא לית לה הכא מצי א"ל טחון וזבין וחמרא לחבריה לטחינה לסוף איעתר זבין ריחיא וחמרא אמר ליה עד האידנא הוה טחיננא גבך השתא הב לי אגרא א"ל מיטחן טחיננא לך סבר רבינא למימר מתניתין לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כאחד אלא אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות א"ל רב עווירא מי דמי התם חד כריסא אית לה תרתי כריסתא לית לה הכא מצי א"ל טחון וזבין ואותיב ולא אמרן אלא דלית ליה טחינא לריחיא אבל אית ליה טחינא לריחיא כגון זו כופין אותו על מדת סדום: **מתני'** אלמנה שאמרה אי אפשי לזון מבית בעלי אין היורשין יכולין לומר לה לכי לבית אביך ואנו זנין אותך אלא זנין אותה ונותנין לה מדור לפי כבודה אמרה אי אפשי לזון מבית אבא יכולין היורשין לומר לה אם את אצלנו יש ליך מזונות ואם אין את אצלנו אין ליך מזונות אם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והן ילדים זנין אותה והיא בבית אביה: **גמ'** תנו רבנן [ב]משתמשת במדור כדרך שמשתמשת בחיי בעלה בעבדים ושפחות כדרך שמשתמשת בחיי בעלה בכרים וכסתות כדרך שמשתמשת בחיי בעלה בכלי כסף ובכלי זהב כדרך שמשתמשת בחיי בעלה שכך כתב לה [ג]ואת תהא יתבת בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מגר ארמלותיך בביתי תני [ד]רב יוסף [ה]בביתי ולא בבקתי אמר רב נחמן [ו]יתומים שמכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ש מדרבי אסי א"ר יוחנן [ז]דא"ר אסי אמר ר' יוחנן [ח]יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו התם לא משתעבדי לה מחיים הכא משתעבדי לה מחיים אמר אביי [ט]נקיטינן מדור אלמנה שנפל אין היורשין חייבין לבנותו תניא נמי הכי [י]מדור אלמנה שנפל אין היורשין חייבין לבנותו ולא עוד אלא אפילו היא אומרת הניחוני ואבננו משלי אין שומעין לה בעי אביי [יא]שיפצה מאי תיקו: אמרה אי אפשי: וליתבו לה כי יתבה התם מסייע ליה לרב הונא דאמר רב הונא [יב]ברכת הבית ברובה וליתבו לה לפי ברכת הבית ה"ג אמר רב הונא לשון חכמים ברכה לשון חכמים עושר [יג]לשון חכמים מרפא ברכה הא דאמרן עושר דתנן [יד]המוכר פירות לחבירו משך ולא מדד קנה מדד ולא משך לא קנה [טו]ואם היה פקח שוכר את מקומו מרפא דתנן [טז]לא ילעום אדם חטין ויניח על גבי מכתו בפסח מפני שמחמיצות ת"ר בשעת פטירתו של רבי אמר לבני אני צריך נכנסו בניו אצלו אמר להם הזהרו בכבוד אמכם נר יהא דלוק במקומו שולחן יהא ערוך במקומו מטה תהא מוצעת במקומה: מאי טעמא [יז]כל בי שמשי הוה אתי לביתיה ההוא בי שמשא אתאי שבבתא קא קריה אבבא אמרה אמתיה שתיקו דרבי יתיב כיון דשמע שוב לא אתא שלא להוציא לעז על צדיקים הראשונים: יוסף חפני שמעון אפרתי הם שמשוני בחיי והם ישמשוני במותי: סבור מינה בהדין עלמא הוא דקאמר כיון דחזו דקדים ערסייהו לערסיה אמרי שמע מינה לההוא עלמא הוא דקאמר והאי דאמר הכי דלא ליתבו מילתא הואי להו ועד האידנא נמי זכותו דרבי הוא דאהניא להו אמר להן [יח]לחכמי ישראל אני צריך נכנסו אצלו חכמי ישראל [יט]אמר להן אל תספדוני בעיירות והושיבו

[ג] כלומר מהו שתשפך וכן פי' ר"ח: **ברכת** הבית ברובה. פי' ר"ח כגון הא דתמרינן (שבת דף קכב.) גר לאחד גר למאה וכן כל כהאי גוונא אין נותנין [ד] מזונן

[ה] בכמה מקומות (שבת פו: ובתענית כה. כל היכי דתני בי שמשי הוינו ערב שבת ולא שמעינן טעם). **אל תספדוני בעיירות.** רגיני הקדוש לוה לא בניו, כשמוליכו לא תרוני למקום קטרמי, דהוא מת בלפורי וקבורתו בנית שערים, אל תספדוני בעיירות קטנות שתעבדו עליהן, אלא בכרכים גדולים, דאיכא אינשי טובא ומכנפי מעיירות נמי להתם (סנהדרין מח.).

[ו] ודחוק שא"י להשתמש עם היתומים ואין לה מדור דאדעתא דמפקא להו לזילותא לא כתב לה אמר ר"נ יתומים שקדמו ומכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ש [ז] מדר"י אר"ל אר"נ יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו התם לא תפיס מחיים הכא תפיס מחיים אמר אביי נקיטינן מדור אלמנה שנפל אין היורשים חייבים לבנותו ולא עוד אלא היא אומרת הניחו לי ואני אבנינו משלי אין שומעים לה פירוש דכיון דנפל פקע שיעבודה. בעי אביי שפצה מאי פי' שורוצה לשפץ ולהחזיק (הבדק) [הבית] שלא יפול מהו תיקו וכל תיקו דממונא לקולא אצל המחזיק הלכך אינה רשאי לשפץ אלא יפול ויפקע שיעבודה (לפי פתרון הגאון הבית הנאמן בחזקת היתומים לפיכך אין האשה יכולה לשפץ אבל הרב פי' שהבית הוא בחזקת אלמנה ויכולה לשפץ): אמרה אי אפשי לזון מב"א וכו' וליתבו לה כי יתבו התם מסייע ליה לר"ה דאר"ה ברכת הבית ברובה פי' ברוב ב"א מתמעטת הוצאה שיותר צריך אדם יחידי למזונותיו ממה שצריך אם יתחבר עם אחרים. וליתבו לה לפי ברכת הבית אה"נ והא דתני אין לה מזונות הצריכים ליחיד אבל כפי שצריך לפי רוב בני הבית יהבו לה:

[ט] לפנינו בגמ' הגירסא אר"ש אמר ר"י יתומים שקדמו וכו' התם לא משתעבדי לה מחיים הכא משתעבדי לה מחיים וגירסת רבינו התם לא תפיס מחיים נ"ע.

מסורת הש"ס

[א] [ב"ב יב: וש"נ]. [ב] [תוספתא פי"א]. [ג] [נעיל נב:, ד] [שם נד.]. [ד] [מגמות מז: סוטה כח: ב"ב קמ., ו] [עיין פירש"י בעירובין ה. ד"ה נקטינן]. [ו] [תוספתא פי"ב ב"ב קמד:]. [ז] נדרים כב. עירובין סד:, [ח] ב"ב פד:. [ט] [ב"ב לט:, [י] [בב"ר יו"ד פו"ם ר"מ אימת על נכון מה"ל את אבנך לרבות אשת אבנך את אמך לרבות בעל אמך וי"ו יתירה דיאת אמך לרבות אמיך הגדול], [יא] [מנהדרין מו., [יב] [נ"ל אמר ז"ה וקדמו], [יג] [ועי' רש"י שבת פו: ד"ה וליעבלו וכו' וע"ע רש"י תענית כה. ד"ה בי שמשי], [יד] [וע"ע תוס' ב"ב קמד:].

תורה אור השלם

[א] כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ לְמַעַן יַאֲרִכֻן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ:

שמות כ יא

גליון הש"ס

גמ' **את אביך זו אשת אביך.** עי' גכוכות דף ו' ע"א תוס' ד"ה וד"ש: **שם** ה"ם מחיים. עי' רשב"ם ב"ב דף קלא ע"ב ד"ה ואמר אגל כמי הגעל וע"ש: **שם** כל בי שמשי הוה **אתי לביתיה.** והיה נראה בנגדי תמוהים שהיה לוכם בשנת יפוטר את רבים בקרים היום ולא בשאר מתים שהם חפצים ממלות כי לדיקים חיים ופוטרים בקרים. ספר תמידים סי' מתשכ"ו: **שם** **להבני ישראל אני צריך.** עי' מדרש רבה פ' ויחי:

הגהות הב"ח

(א) תד"ה ולא אמרן כו'. עמון וזבין וטחון ואותיב כו':

תוספות רי"ד

וכן לא יאמרו שניהם וכו': ההוא גברא דאוגיר ריחיא לחבריה לטחינה פי' שיטחין בו בשכרם כל מה שצריך לו לביתו לסוף איעתר זבין ריחיא וחמרא א"ל עד האידנא הוה טחיננא גבך השתא הב לי אגרא דטחינה סבר רבינא למימר היינו מתני' דתנן אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות א"ל ר"ש מי דמי התם חדא כריסא אית לה תרי כריסתא לית לה אבל הכא מצי א"ל טחון וזבין (טחון) ואותיב פי' באותו שקנית הטחון בשכרה לאחרים וכאותו שהשכרת הטחון ותותיב (כריסך) [בביתך] כפי התנאי וה"מ היכא דלא שכיחא טחינה לריחיא אבל היכא דשכיחא טחינה לריחיא כגון זה כופין על מדת סדום: **מתני'** אלמנה שאמרה אי אפשי לזון מבית בעלי אין היורשים יכולים לומר לה לכי לבית אביך ואנו זנים אותך ונותנים לה מדור לפי כבודה אמרה אי אפשי לזון מבית בעלי אין היורשים יכולים לומר לה אם אם את אצלנו י"ל מזונות אי אין את אצלנו אל מזונות ואם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והן ילדים זנין אותה והיא בבית אביה: תנינא להא דת"ר משתמשת במדור [כדרך] שנשתמשה בחיי בעלה בכרים וכסתות כדרך שנשתמשה בחיי בעלה שכך כתב לה. כל ימי מיגר אלמנותיך בביתי [ואת תהא יתבא וכו'] תני ר"י בביתי ולא בביקתי פי' אם הבית צר

עין משפט נר מצוה

יג **א** ב מיי' פ"ז מהל' שכירות הלכה ח טור ש"ע ת"מ סימן שיח:

יד **ב** מיי' פי"ח מהלכות אישות הלכה ד סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע מ' לד סעיף ו:

טז **ד** מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף ח:

יז **ה** מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ה:

יח **ו** מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף ד:

יט **ז** מיי' פי"ט שם הל' יט סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סימן קיב סעיף יד:

כ **ח** ט מיי' פי"ח שם הלכה ג טוש"ע שם סימן לד סעיף ג:

כא **י** מיי' פ"ג מהלכות מכירה הלכה ו ז סמג עשין סב טוש"ע ח"מ סימן קלח סעיף ה:

כב **יא** כ מיי' פ"ה מהלכות ממון ומקח הלכה יט סמג לאוין עט טוש"ע ח"מ סימן תסו סעיף ח:

כג **יב** ל מיי' פ"ו מהלכות ממכירה הל' טו סמג עשין קיב טוש"ע י"ד סי' רמ סעיף כח:

כד **יג** מ מיי' שם טוש"ע שם סעיף כב:

כה **יד** נ מיי' שם טוש"ע שם סעיף כד:

מוסף רש"י

מדת סדום. זה נהנה חה לא חסר (ב"ב יב.) שלי שלי, דלמילו מידי דלא חסר ביה לא מהני לחבריה (ערובין חמ.) כדתנן (אבות פ"ה מ"י) האומר שלי שלי שלך שלך זו מדה בינונית ויש אומרים זו מדת סדום (רשב"ם ב"ב קסח.). **כל ימי מיגר ארמלותיך.** כל ימי משך אלמנותיך (לעיל נב.). **בביתי ולא בבקתי.** אם יש לו בית כופין את היורשין לתת לה מדור לפי כבודה ואין יכולין לומר לה לכי לבית אביך ואנו זנין אותך שם, אבל אין לו בית אלא ביקתא בעלמא, צריך לו וקנין ולשון ביקתא בי עקתא (שבת עז:) יכולין לומר לכי מאצלנו, דאת מהא יתבא בביתי כתב לה, ולא בביקתי (לעיל נד.). **יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין.** דתנן (לקמן קח: וב"ב קלט:) מי שמת והניח בנים וכנות, נזון שהנכסים מרובין הבנים יהבו והבנות חוזו, נכסים מועטין הבנות חוזו והבנים יאכלו על הפתחים, וקדמו ומכרו קודם שבאו הבנות לב"ד והעמידום ב"ד לנכסים בחזקת בנות (תוספה כאן). **מה שמכרו מכרו.** דאין מוציאין לזמון האשה והבנות מנכסים משועבדים, וכ"ש בנכסים מרובים דאמור בכתובות האחים שעבדו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין לזמונות (רשב"ם ב"ב קח.). **נקיטינן.** מסורת מאבותינו, מנהג מרבותינו (ערובין ה.). **לא ילעום.** לא יכוס (פסחים לט.). **כל בי שמשי.** לילי שבת קרי בי שמשי בכל דוכתא, מפני שבין השמשות שלו חלוק מכל ימים והולכך להזכירו

מזומן לחיי העולם הבא. תימה והלא כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב ופירש הרב ר' מאיר כל היכא דאמר מזומן לחיי העולם הכא היינו גלא דין ובגלא יסורין: **אותו** היום שמת רבי בטלה קדושה. שהיו קורין אותו רביו הקדוש [1]והא דתניא בשילהי סוטה (דף מט.) משמת ר' בטלה ענוה וירא"ל י"ל קדושה בכלל והרב רבי חייס כהן היה אומר אילמלי הייתי כשנפטר ר"ת הייתי מטמא לו דהאי בטלה קדושה דקאמר הכא היינו קדושת כהונה וכן מוכח מדקאמר אותו היום משמע אותו היום דוקא ומו לא ובהדיא אמר בירושלמי דמס' ברכות בפ' מי שמתו דכשמת רבי אמרו אין כהונה היום ואין נראה לרבי דכמדומה לרבי להתם מייבי בטומאת בית הפרס דרבנן אבל טומאה דאוריתא לא: ומנא

והושיבו ישיבה לאחר שלשים יום שמעון בני חכם גמליאל בני נשיא חנינא בר חמא ישב בראש: אל תספדוני בעיירות: סבור מינה משום טרחא הוא דקאמר כיון דחזי דקספדי בכרכים וקאתו כולי עלמא אמרו שמע מינה משום יקרא הוא דקאמר [8]והושיבו ישיבה לאחר שלשים יום דלא עדיפנא ממשה רבינו דכתיב [1]ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום תלתין יומין ספדין ביממא וליליא מכאן ואילך ספדו ביממא וגרסי בליליא או ספדו בליליא וגרסי ביממא [2]עד דספדי תריסר ירחי שתא ההוא יומא דאשכבתיה דרבי נפקא בת קלא ואמרה כל דהוה באשכבתיה דרבי מזומן הוא לחיי העוה"ב ההוא כובם כל יומא הוה אתי קמיה ההוא יומא לא אתא כיון דשמע הכי סליק לאיגרא ונפל לארעא ומית יצתה בת קול ואמרה אף ההוא כובם מזומן הוא לחיי העולם הבא: שמעון בני חכם: מאי קאמר הכי קאמר [3]אע"פ ששמעון בני חכם גמליאל בני נשיא אמר לוי צריכא למימר אמר רבי שמעון בר רבי צריכא לך ולמטלעתך מאי קשיא ליה הא קרא קאמר [2]ואת הממלכה נתן ליהורם כי הוא הבכור [4]ההוא ממלא מקום אבותיו הוה ורבן גמליאל אינו ממלא מקום אבותיו הוה ורבי מאי טעמא עבד הכי נהי דאינו ממלא מקום אבותיו בחכמה [5]ביראת חטא ממלא מקום אבותיו הוה: חנינא בר חמא ישב בראש לא קיבל רבי חנינא שהיה ר' אפס גדול ממנו שתי שנים ומחצה יתיב רבי אפס ברישא ויתיב רבי חנינא אבראי ואתא לוי ויתיב גביה נח נפשיה דרבי אפס ויתיב רבי חנינא ברישא ולא הוה ליה ללוי אינש למיתב גביה וקאתא לבבל והיינו דאמרי ליה לרב [6]גברא רבה אקלע לנהרדעא ומטלע ודריש כלילא [1]שרי אמר שמע מינה נח נפשיה דרבי אפס ויתיב רבי חנינא ברישא ולא הוה ליה ללוי אינש למיתב גביה וקאתא לבבל והיינו דאמרי ליה לרב אפס כדיתיב יתיב ולא הוה ליה ללוי אינש למיתב גביה וקאתא איבעית אימא לוי לר' אפס מיכף הוה כייף ליה ואי בעית אימא כיון דאמר ר' חנינא בר חמא ישב בראש לא סגי דלא מליך דכתיב בהו בצדיקים [3]ותגזר אומר ויקם לך והא הוה ר' חייא נח נפשיה והאמר ר' חייא אני ראיתי קברו של רבי והורדתי עליו דמעות איפוך והאמר רבי חייא אותו היום שמת רבי בטלה קדושה איפוך והתניא כשחלה רבי נכנס ר' חייא אצלו ומצאו שהוא בוכה אמר לו רבי מפני מה אתה בוכה והתניא מת מתוך השחוק סימן יפה לו מתוך הבכי סימן רע לו [7]פניו למעלה סימן יפה לו פניו למטה סימן רע לו פניו כלפי העם סימן יפה לו כלפי הכותל סימן רע לו פניו ירוקין סימן רע לו פניו צהובין ואדומים סימן יפה לו מת בע"ש סימן יפה לו במו"ש סימן רע לו מת בערב יוהכ"פ סימן רע לו במוצאי יוהכ"פ סימן יפה לו מת מחולי מעיים סימן יפה לו [8]מפני שרובם של צדיקים מיתתן בחולי מעיים א"ל אנא אתורה ומצות קא בכינא איבעית אימא איפוך ואיבעית אימא [9]לעולם לא תיפוך ר' חייא עסוק במצות הוה ורבי סבר לא אפגריה והיינו [10]דכי הוו מינצו ר' חנינא ור' חייא א"ל ר' חנינא לר' חייא בהדי דידי מינצת דאם חס ושלום נשתכחה תורה מישראל מהדרנא ליה מפלפולי א"ל ר' חייא אנא עבדי דלא משתכחה תורה מישראל דאייתינא כיתנא ושדיינא ומגדלנא נישבי וציידנא טביא ומאכילנא בישרא ליתמי ואריכנא מגילתא ממשכי דטביא וסליקנא למתא דלית בה מקרי דרדקי וכתיבנא חמשא חומשי לחמשא ינוקי ומתנינא שיתא סידרי לשיתא ינוקי לכל חד וחד אמרי ליה אתני סידרך לחברך והיינו דאמר רבי כמה גדולים מעשה חייא א"ל ר"ש ב"ר אפילו ממך א"ל אין א"ל רבי ישמעאל ברבי יוסי אפילו מאבא א"ל חס ושלום לא תהא כזאת בישראל אמר להן לבני קטן אני צריך נכנס ר' שמעון אצלו מסר לו סדרי חכמה אמר להן לבני גדול אני צריך נכנס רבן גמליאל אצלו ומסר לו סדרי נשיאות אמר לו בני נהוג נשיאותך [11]ברמים [1]זרוק מרה בתלמידים איני והא כתיב [4]ואת יראי ה' יכבד ואמר מר [12]זה יהושפט מלך יהודה [9]כשהיה רואה תלמיד חכם היה עומד מכסאו ומחבקו ומנשקו וקורא לו רבי רבי מרי מרי לא קשיא הא בציניא הא בפרהסיא תניא רבי מוטל בציפורי ומקום מוכן לו בבית שערים [13]והתניא [5]צדק צדק תרדף הלך אחר ר' לבית שערים [14]ר' בבית שערים הוה אלא כיון דחלש אמטיוהי לציפורי

דמדליא

דמדליא

עין משפט נר מצוה

כה א ב מיי' פי"ג מהל' אבל הלכה י סמג עשין דרבנן ג טוש"ע י"ד סימן שנד סעיף ג:

כו ג ד ה מיי' פ"ד מהל' כלי המקדש הלכה כ ופ"א מהלכות מלכים הלכה ז סמג עשין קטו טוש"ע י"ד סימן רמד סעיף יח וסימן רמה סעיף כב בהג"ה:

כז ו מיי' פי"ט מהלכות שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שג סעיף ה:

כח ז מיי' פ"ד מהלכות ת"ת הלכה ה טוש"ע י"ד סימן רמו סעיף יא:

מוסף רש"י

ויתיב רבי חנינא אבראי. מתוך שהיה ר' חנינא חשוב לא נכנס בבית מדרשו והיה יושב בחוץ ומשוח כבודו יפה לו לוי אצלו (שבת נט:). ולא הוה ליה ללוי כו' וקאתא לבבל. שלא היה רבי חנינא גדול הימנו, לא בתורה ולא בשנים ולא ניכף ליה לוי, וכא לבאן (שם). לוי לר' אפס מיכף הוי כייף ליה. שהרי זקן ממנו (שם). מחולי מעיים. שמתייסרין ביסורין ומתמרקין עוונותיהן (שבת קיח:). ר' חנינא. ג"ר חמא (ב"מ פה:). דאייתינא כיתנא ושדיינא. זורע אני זרעוני פשתן. שדיינא, משליך (שם). ומגדלנא נישבי. וקולע אני ממנו רשתות ומכמורות (שם). וציידנא טביא. ואני לד לציד (שם). ואריכנא מגילתא. ומתקן אני מעורותיהם קלפים (שם). חמשא חומשי לחמשא ינוקי. לכל אחד ספרו (שם). ומתנינא. על פה (שם).

מסורת הש"ס

א) שבת נט., ב) [אדר"נ פרק כה], ג) [שבת קיח:], ד) [בע"י ליתא מיהות לעולם לא מיפוך], ה) ב"מ פה:, ו) [יש גורסין בדמיס עיין עיוף ערך דס ב], ז) [מכות כד.], ח) סנהדרין לב:, ט) בע"י ליתא מיהות רבי בנית שערים הוה, י) [שבת קיח:],

---

תורה אור השלם

1. ויבכו בני ישראל את משה בערבת מואב שלשים יום ויתמו ימי בכי אבל משה:
דברים לד ח

2. ויתן להם אביהם מתנות רבות לבסף ולזהב ולמגדנות עם ערי מצרות ביהודה ואת הממלכה נתן ליהורם כי הוא הבכור:
דברי הימים ב כא ג

3. ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור:
איוב כב כח

4. נבזה בעיניו נמאס ואת יראי יי יכבד נשבע להרע ולא ימר:
תהלים טו ד

5. צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את הארץ אשר יי אלהיך נתן לך:
דברים טז כ

גליון הש"ם

גמ' בשהיה רואה ת"ח. ביקקוט מלכים ב' ג' סי' רכ"ל אות' תנא דבי אליהו מ"מ זכה אליהו ז"ל שהחיה את המת לפי שעשה וכו' וכשהיה רואה ב"ח ליקים היה מגפפן ומחבקן ומנשקן:

דמדליא. דאמרינן במסכת מגילה (דף ו.) למה נקרא שמה לפורי שיושבת בראש הבר כליפור: **דעל כמה זימנין בנים הכסא.** דחולי מעייס הוה ליה: **והלך תפילין ומנח להו וקא מצער.** לחלון ולהניח: **פתח ואמר.** הספד: **ארמלים ומלוקים.** מלאכים ולדיקים מלוקי ארץ: **ולא נהניתי כעולם הזה.** [אפילו] לפי טורח שיגעתי באצבע קטנה שלי: **יבואו לדיקים וילאו לקראתו ויבא בשלום.** ואמר כך יבואו לדיקים על משכבותם: **הולך נכאו.** בדרך ישרה: **מתני' כל זמן שהיא בבית אביה.** והיורשים זנות שם: **גובה כתובתה.** כשתלה: **שתעשה טובה.** מנכסי יתומים נותנת לחם ומלח לשכניה: **וחכמים אומרים.** לא הוזכרו עשרים וחמש לענין הטובה שתעשה ולא אפסדוה רבנן כתובה וכשהוזכרו עשרים וחמש לענין המחילה הוזכרו דהואיל ושתקה ולא תבעה כל השנים הללו מחלתה הלכך כל זמן שהיא בבית בעלה אין שתיקתה מחילה אלא מפני שמכבדין אותה היא בושה למחות על כתובתה אבל בבית אביה מששתקה כ"ה שנים מחילה היא: **מפה ורשיה מזכירין כתובתה כו'.** כלומר לריכים למחות על כתובתה בתוך כ"ה שנים: **גמ' ענייה בביתישראל.** שכתובתה מועטת אינה בכ"ה שנים: **ומרתא בת ביתיהו.** שהיתה עשירה וכתובתה מרובה תפסיד כתובתה בטובה של כ"ה שנים: **לפום גמלא שיחנא.** המשוי לפי הגמל. אף כאן לפי עושרה טובתה: **מהו שתשלם.** לר"מ דטעמא משום טובה: **שתשלם.** שנתשוב טובתה לחשבון כתובתה לפי חשבון השנים להפסיד לכל שנה אחת מעשרים וחמש בכתובתה אם לא שהתה כ"ה שנים אלא חציים או שליש או רביעית. תשלם לשון חלוקה לפי חשבון הוא כדתנן (מכות דף ה.) משלשין במתון ואין משלשין במכות: **כל מדה חכמים כן.** העמידוה יתד ולא תמוט: **אבל שער כתובה יולא.** בנית דין מתחת ידה: **גובה כתובתה לעולם.** שאילו מחלתה היתה מוסרת להם שטר הכתובה: **שלא בהזכרה.** אם שתק עשרים וחמש שנים ולא מיחה על חובו לא הפסיד בכך: **אלמנה בת אחולי היא.** שנהנית מהן כל השנים הללו וכתובתה אינה מלוה ולא חיסרה בה ממון: **לעולם דלא נקיט.** הלכך דווקא בעל חוב הא אלמנה דלא נקטא שטרא אחילת'. ודקשיא לך במאי גביא כשחייב מודה: **שונין.** בעלי בריתא: **גרושה הרי היא כבעל חוב.** לגבות לעולם שלא בהזכרה דוודאי לא מחלה: **כשחייב מודה.** שלא נתקבלה כתובתה: **כר קוא.** שם חכם: הרי

ומנח תפילין. ואע"ג שחולי מעייס [1]פטורין מן התפילין לפי שאין יכולין ליזהר היטב אבל ר' היה מנהיג עצמו בקדושה יותר מדאי והיה יודע היטב ליזהר. מ"ר: **לא** נהניתי **אפילו באצבע** קטנה. דאמרינן במדרש עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו ומייתי הא עובדא דרבי:

ומרתא בת ביתום עשרים וחמש שנים. אמר לי רבי דהך פירכא ליתא אליבא דבר קפרא דאמר לקמן לא שנו אלא מנה ומאתים אבל תוספת אית לה לבעלים כתובה דאורייתא מרתא בת ביתום וענייה שבישראל שוות אלא אליבא דר' יוחנן דאמר דאפילו תוספת אין לה איירי הכא ולי נראה דאליבא דכו"ע איתא דהכא אליבא דרבי מאיר אייר ולקמן לא קאי בר קפרא אלא אליבא דרבנן דאמרי גובה כתובתה בנית אביה עד כ"ה שנים והואיל ושתה כל כך מחלתה ואמר בר קפרא דדוקא מנה ומאתים מחלה אבל תוספת דהויא כמו מתנה בעלמא לא מחלה כמו שאר בעל חוב דלא מחיל אבל לרבי מאיר דמפסדה משום שיש בעשרים וחמש שנה שתעשה טובה כנגד כתובה אין מילוק בין תוספת למנה ומאתים דלפום גמלא שיחנא דאי לא תימא הכי אלא אדר"מ קאי אם כן מדקאמר דתוספת יש לה אלמא לית ליה דלפום גמלא שיחנא אם כן קשה לדידיה אלמנה דכתובתה מנה עד כ"ה שנים ובמולה דכתובתה מאתים עד כ"ה שנים ודומה לי דבר פשוט דאליבא דרבנן קאי לקמן דכולה סוגיא דלקמן מיירי אליבא דרבנן: **היכי** דמי אי דלא נקיטא כתובה במאי גביא. תימה אמאי לא דייק כמו כן במתניתין במאי גביא בשלא שהתה כ"ה אלא לאו בנקיטא כתובה וקתני דמחלה בכ"ה וי"ל דאמתני' ליכא למיפרך דאיכא למימר דמתני' בעידי מיתה והא אליבא דרב קיימא דלדידיה (לעיל פט:) אלמנה גביא בעדי מיתה והא דקאמר אי דלא נקיט' כתובה בידה במאי גביא היינו גט דכמאן דכתב ביה מנה ומאתים דמי דלרב (שם) גרושה לא גביא אלא בגט: אמר

דמדליא ובסים אוירא ההוא יומא דנח נפשיה דרבי גזרו רבנן תעניתא ובעו רחמי ואמרי כל מאן דאמר נח נפשיה דר' ידקר בחרב סליקא אמתיה דרבי לאיגרא אמרה עליוני' מבקשין את רבי והתחתוני' מבקשין את רבי יהי רצון שיכופו תחתונים את העליונים כיון דחזאי כמה זימני דעייל לבית הכסא וחלץ תפילין ומנח להו וקמצטער אמרה יהי רצון [2]שיכופו עליונים את התחתונים ולא הוו שתקי רבנן מלמיבעי רחמי שקלה כוזא שדייא מאיגרא [לארעא] אישתיקו מרחמי ונח נפשיה דרבי אמרו ליה רבנן לבר קפרא זיל עיין אזל אשכחיה דנח נפשיה קרעיה ללבושיה ואהדריה לקרעיה לאחוריה פתח ואמר אראלים ומצוקים אחזו בארון הקדש נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקדש אמרו ליה נח נפשיה אמר להו אתון קאמריתו ואנא לא קאמינא בשעת פטירתו של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה אמר רבש"ע גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה יהי רצון מלפניך שיהא שלום במנוחתי יצתה ב"ק ואמרה [3]יבא שלום ינוחו על משכבותם על משכבך מיבעי ליה מסייע ליה לר' חייא בר גמדא דאמר רבי חייא בר גמדא אמר ר' יוסי בן שאול בשעה שהצדיק נפטר מן העולם אומרים מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע צדיק פלוני בא אומר להם יבואו צדיקים ויצאו לקראתו ואומרים לו יבא בשלום ינוחו על משכבותם [4]אמר ר' אלעזר בשעה שהצדיק נפטר מן העולם שלש כיתות של מלאכי השרת יוצאות לקראתו אחת אומרת לו [6]בא בשלום ואחת אומרת הולך נכחו ואחת אומרת לו יבא שלום ינוחו על משכבותם בשעה שהרשע נאבד מן העולם שלש כיתות של מלאכי חבלה יוצאות לקראתו אחת אומרת [2]אין שלום [5]אמר ה' לרשעים ואחת אומרת לו [3]למעצבה [3]ישכב ואחת אומרת לו [4]רדה והשכבה את ערלים: **מתני'** כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנים שיש בכ"ה שנים שתעשה טובה כנגד כתובתה דברי ר' מאיר שאמר משום רשב"ג [2]וחכ"א כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה לעולם כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנים [3]מתה יורשיה מזכירין כתובתה עד עשרים וחמש שנים: **גמ'** אמר ליה אביי לרב יוסף ענייה שבישראל עד עשרים וחמש שנים ומרתא בת ביתום עד עשרים וחמש שנים אמר ליה [7]לפום גמלא שיחנא איבעיא להו לרבי מאיר מהו שתשלש תיקו: וחכמים אומרים כל זמן: אמר ליה אביי לרב יוסף אתאי קודם שקיעת החמה גובה כתובתה לאחר שקיעת החמה לא גביא בההיא פורתא אחילתא אמר ליה אין [8]כל מדת חכמים כן היא בארבעים סאה טובל בארבעים סאה חסר קורטוב אינו יכול לטבול בהן אמר רב יהודה אמר רב העיד רבי ישמעאל ברבי יוסי לפני רבי שאמר משום אביו [2]לא שנו אלא שאין שטר כתובה יוצא מתחת ידיה אבל שטר כתובה יוצא מתחת ידיה גובה כתובתה לעולם ורבי אלעזר אמר אפילו שטר כתובה יוצא מתחת ידיה אינה גובה אלא עד עשרים וחמש שנים מתיב רב ששת [9]ב"ח גובה שלא בהזכרה היכי דמי אי דלא נקט שטרא במאי גבי אלא דנקיט שטרא וב"ח הוא דלאו בר אחולי הוא הא אלמנה אחילתא הוא מותיב לה והוא מפרק לה [10]לעולם דלא נקיט שטרא והכא במאי עסקינן כשחייב מודה והאמר ר' אלעא שונין [1]גרושה הרי היא כבעל חוב היכי דמי אי דלא נקיטא כתובה במאי גביא אלא לאו דנקיטא כתובה וגרושה היא דלאו בת אחולי היא הא אלמנה אחילתא הכא נמי כשחייב מודה [1]אמר רב נחמן בר יצחק תני רב יהודה בר קוא במתניתא דבי בר קוא תבעה כתובתה הרי

במקום שאין כותבין כתובה וסומכים על תנאי ב"ד א"נ שאבדתה אבל אם שטר וכו' פי' שאילו מחלתה היתה מוסרת להן שטר כתובתה ור"א אמר אפילו שטר כתובה יוצא מת"י אינו גובה אלא עד כ"ה שנה מתיב ר"ש ב"ח גובה שלא (בהכרזה) [בהזכרה] פי' אם שתק כ"ה שנים ולא מיחה על חובו אינו מפסיד בכך ה"ד אי דלא נקט שטרא במאי גבי אלא לאו דנקט שטרא וב"ח הוא דלאו בר אחולי הוא הא אלמנה אחילתא פירוש האלמנה היא בת מחילה מפני שנהנית כל השנים וכתובתה אינה כלוה ולא חסרה בה ממון אבל בע"ח למה הוא רוצה למחול חובו הוא מותיב לה והוא מפרק לה בשחייב מודה:

מסורת הש"ס

א) בע"י יבא, ב) [נפסוק כתיב שכבון], ג) שבועות מה., ד) לעיל מז. סוטה יג., ה) ר"ש יג. ממחות קנ., ו) [מזלין קי. ע"ם פיש"ר],

תורה אור השלם

1. יָבוֹא שָׁלוֹם יָנוּחוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם הֹלֵךְ נְכֹחוֹ:
ישעיה נז ב
2. אֵין שָׁלוֹם אָמַר יְיָ לָרְשָׁעִים:
ישעיה מח כב
3. הֵן כֻּלְּכֶם קֹדְחֵי אֵשׁ מְאַזְּרֵי זִיקוֹת לְכוּ בְאוֹר אִשְׁכֶם וּבְזִיקוֹת בְּעַרְתֶּם מִיָּדִי הָיְתָה זֹאת לָכֶם לְמַעֲצֵבָה תִּשְׁכָּבוּן:
ישעיה נ יא
4. מִמִּי נָעַמְתָּ רָדָה וְהָשְׁכַּבְתָּ אֵת עֲרֵלִים:
יחזקאל לב יט

גליון הש"ם

גמ' שיבוחו עליונים. עיין בר"ן מדיש דף מ' ע"ש: **שם אין שלום אמר ה'.** ל"ל אלהי (ישעיה מז):

מוסף רש"י

כל זמן שהיא בבית אביה. שלא היו עובדים אותה היתומים ולא זנין אותה (לעיל נה.). גובה כתובתה עשרים וחמש שנים. ואם שתקה יתר על כן יוסיף אחר מחלתה וכן תוספת (שם). מתה. אלמנה שלא נגתה כתובתה, יורשיה מזכירין כתובתה. ומוכנין ונוכין כתיבתה, עד עשרים וחמש שנים. ואם עברו כ"ה שנים ולא תבעה הפסידוה, דהכי תנן כל זמן שהיא בבית אביה, שלא נטלה מזונות מן היתומין, גובה כתובתה עד כ"ה שנים ואם לא תבעה מחלתה (שבועות מח.). **לפום גמלא שיחנא.** לפי כח הגמל יטעינוהו משא (לעיל סז.) מרבין במשאו (סוטה יג.). **כל מדת חכמים כן היא.** מלותלמת (ר"ה יג.). **חסר קורטוב.** מדה קטנה מאד, אחד מח' בשמיעת גלוג (שם).

תוספות רי"ד

מתני' כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם וכ"ז שהיא בבית בעלה גובה כ' עד כ"ה שנה שיש בכ"ה שנה שתעשה טובה כנגד כ' דברי ר"מ שאמר משום רשב"ג וחכ"א כ"ז שהיא בבית בעלה גובה כ' לעולם וכ"ז שהיא בבית אביה גובה כתובתה עד כ"ה שנה מתה יורשיה מזכירים כ' עד כ"ה שנה פי' כ"ז שהיא בבית אביה שאינה נוגעת בנכסי בעלה גובה כ' לעולם בין אם נותנים לה מזונות בין אם אין נותנים לה כ"ז שהיא בבית בעלה וניזונית שם גובה כ' עד כ"ה שנה אבל אם עברה כ"ה שנים אבדה כ' שיש באלו הכ"ה שנה שיעור שתעשה טובה וג"ח לעניים המחזירים בבתים כנגד כתובה ואינה רשאית ליתן לעניים מנכסי יתומים וכל מה שנתנה אנו מחשיבים לה בכ' ישיערו חכמים שמה שנותנת בכ"ה שנים עולה לה שיעור כ' ובגמרא בעי לר"מ מהו שתשלש פי' שאם לא שהתה כ"ה ושהתה חציה מהו שתפסיד חצי כ' בעבור טובה שעשת' בנכסי בעלה ואמרינן מפסדת לפי חשבון א"ד דוקא כשעולה הטובה כנגד כתובתה דלאו בת גבי' היא כלל אז מפסדת כתובתה אבל קודם שישלימו הכ"ה שנים רבת גבי' היא מתוך שגובה מקצת גובה הכל ואין מחשבין הטובה שעשת ואיתוקם בתיקו וחכ"א כ"ז וכו' פירוש שמה שאמרו הראשונים שבכ"ה שנים מפסדת כ' אין הטעם מפני טובה שעשת דההיא טובה שגמלה עם עניים

עין משפט נר מצוה

כגם א טוש"ע י"ד סימן תג סעיף י בהג"ה:
ל ב ג מיי' פט"ז מהל' אישות הלכה כג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן קז סעיף ח:
לא ד ה טוש"ע מ"מ סימן לח סעיף ח:
לב ו מיי' שם הלכה כא סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קז סעי"ד:
לג ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:

תוספות רי"ד (המשך)

ניחא להו ליתמי משום מצוה ואין מחשבים ממנה כלום אלא טעם איבוד כ' היא מפני שכ"ז הזמן מחלה להן כתובתה והלכך כ"ז שהיא בבית בעלה וניזונית מנכסיו גובה כ' לעולם שזה ששתקה לא מפני שמחלה אלא בעבור מזונותיה שאף אם היה רוצים להגבותה כתובתה לא היתה מקבלת היא כדי שלא תפסיד מזונות וכ"ז שהיא בבית אביה ולא היה זנין אותה שם גובה כתובתה עד כ"ה שנים אבל אם שהתה כ"ה שנים ולא תבעה כ' מחלתה ודוקא כשלא היה זונין אותה שם אבל אם היה זונין אותה שם זה ששתקה מפני המזונות שתקה שאפילו אם היה רוצים להגבותה כ' היא לא היתה מקבלת שלא תפסיד למזונותיה וכ"כ גם ר"ח ז"ל הא דאמרינן כ"ז שהיא בב"א גובה כתובתה עד כ"ה שנים דוקא בשאינה ניזונית מהם אבל אם היתה ניזונית מהם גובה כ' לעולם וכך פי' המורה בריש פ' אע"פ דאמרן תוספת כתובה ככתובה למאי נ"מ וכו' עד כ"ז שהיא בב"א תנן בהנרשא כ"ז שהיא בבית בעלה במשך אלמנותה גובה כתובתה לעולם וכ"ז שהיא בב"א שלא היו עובדים אותה היתומים ולא זנין גובה כתובתה עד כ"ה שנים ואם שהתה יותר מכאן מחלתו וכן כתובה והכא דפי' המורה כ"ז שהיא בב"א והיורשים זנין אותה וגם זה פי' לר"מ שאין טעמו בעבור מחילה אלא בעבור הטובה שעשת מנכסי יתומים ואם היא בב"א אע"פ שזנים אותה שם אם עשת טובה ממזונותיה שלה הן ואין עולים לה בכתובתה אבל בדברי חכמים דטעמייהו משום מחילה אין לפרש אלא כגון שלא היו זנים אותה. מתה יורשיה מזכירים כתובתה עד כ"ה שנה בפ' כל הנשבעים מוקי לה כשנשבעה ומתה שאין אדם מוריש שבועה לבניו מפני שאינו ממון: א"ל אביי לרבה אתא קודם שקיעת החמה גביא כ' לאחר שקיעות החמה לא גביא כ' בהאי פורתא אחילתי' א"ל אין כל מדות חכמים כך היא כמ' סאה הוא טובל במ' חסר קורטוב א"ט. אר"י א"ר העיד ר"ש לפני רבי שאמר משום אביו ל"ש אלא שאין שטר כתובה יוצא מת"י אבל שטר כתובה יוצא מת"י גובה כ' לעולם פי' ל"ש שככ"ה שנים מחלה כתובתה אלא כשאין לה כתובה כגון